

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

«Bank işi kafedrası»

«PUL VƏ BANKLAR» fənninin

PROQRAMI

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 06.07.2015 ci il tarixli 732 sayılı əmri ilə
“Pul və banklar “ fənn proqramına nəşr hüququ verilmişdir.

BAKİ - 2015

Redaktor: «Bank işi» kafedrasının müdiri, i.e.d., prof. Z.F.Məmmədov

Proqramı hazırlayanlar: prof. Z.F.Məmmədov

«Bank işi» kafedrasının məsləhətçi professoru

Sabir Carulla oğlu Qəhrəmanov

i.e.n., dosent Zöhrab Həsən oğlu İbrahimov

Rəyçilər:

«İqtisadi nəzəriyyə-2» kafedrasının professoru

Şamil Salch oğlu Qafarov

«Bank Techique»in Müşahidə Şurasının üzvü
dos. F.Ə. Mürşüdlü

«Pul və banklar» fənni üzrə dərslər saatlarının bölgüsü

Sıra №	Mövzular	Cəmi	O cümlədən	
			mühazirə	seminar
	1	2	3	4
	Giriş	1	1	-
1.	Pulun yaranması, mahiyyəti, funksiyaları və rolu	4	2	2
2.	Pul tədavülü	4	2	2
3.	Pul sistemi	4	2	2
4	Pul dövriyyəsi və nağdsız hesablaşmalar sistemi	6	4	2
5.	İnflyasiya, pul islahatları və digər antiinflyasiya tədbirləri	6	4	2
5.	Borç kapitalı və faiz	4	2	2
6.	Kreditin zəruriliyi, mahiyyəti və funksiyaları	4	2	2
7.	Kreditin formaları, növləri və rolu	4	2	2
8.	Bankların yaranması, mahiyyəti və onların inkişafında gedən başlıca proseslər	4	2	2
9.	Bank sistemi	4	2	2
10.	Mərkəzi banklar və onların fəaliyyətinin əsasları	4	2	2
10.	Kommerssiya banklarının və ixtisaslaşdırılmış kredit maliyyə təşkilatlarının fəaliyyətinin əsasları	6	4	2
11.	Mərkəzi Bankın pul-kredit siyasəti	4	2	2
12.	Ayrı-ayrı ölkələrin pul-kredit sisteminin xüsusiyyətləri	4	4	-
13	Pul-kredit böhranları və antiböhran tədbirləri	4	2	2
14.	Beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri	6	4	2
15.	Pul-kredit nəzəriyyələri	2	2	-
	Cəmi	75	45	30

Giriş

«Pul və banklar» fənninin predmeti. Maliyyə və kredit ixtisası üçün, habelə iqtisadiyyat fakültələrində təhsil alanlar üçün «Pul və banklar» fənninin öyrənilməsinin əhəmiyyəti. Bu fənnin tədrisinin məqsəd və vəzifələri. İxtisas biliklərinin formalaşmasında və möhkəmləndirilməsində «Pul və banklar» fənninin rolu. Pul tədavülü və bank fəaliyyətinin öyrənilməsi üçün kreditin nəzəri əsasları üzrə mükəmməl bilgilərə yiyələnməyin vacibliyi. Pul və bankların kreditlə vəhdətinin izahı.

«Pul və banklar» fənninin digər fənnlərlə ümumən əlaqəsi. «Pul və banklar» fənninin «Bank işi» fənninin öyrənilməsi üçün nəzəri baza təşkil etməsi.

Pul, banklar və kredit problemlərinin müxtəlif səviyyəli məsələlərlə bağlılığı.

«Pul və banklar» fənninin strukturu. Bu proqramın əvvəlində göstərilən mövzular onun tərkib hissələrini təşkil etməklə, ardıcıl öyrənilir. Proqramda əhatə olunan məsələlər müəyyən edilərkən Azərbaycan Respublikasında olan kredit institutlarının nəzərə alınması, onun reallıqlarına əsaslanma. Xarici ölkələrin müsbət təcrübəsinin, beynəlxalq valyuta-kredit təşkilatları ilə əlaqələrin öyrənilməsi.

Bank sisteminin strukturunun öyrənilməsində Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı ilə kredit təşkilatları arasında vəzifə və fəaliyyət sahələrinin bölgüsünə xüsusi diqqət verilməsi.

«Pul və banklar» fənninin xarakteri nəzərə alınmaqla onun öyrənilməsinin təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulan təşkilati, metodiki və qiymətləndirmə meyarları haqqında məlumatlandırma.

Bu proqramda qoyulan məsələlərin müəllim və tələbələr üçün vacib olmasından əlavə pul, banklar və kredit münasibətləri sahəsində biliklərini dərinləşdirmək istəyənlər üçün faydalı olması.

Proqram hazırlanarkən bəzi mövzulara dair kafedra üzvlərinin (aidiyyəti üzrə) fikirləri nəzərə alınmışdır.

Mövzu 1. Pulun yaranması, mahiyyəti, funksiyaları və rolu

1. Pulun yaranması

Pulun iştirakı olmadan barter iqtisadiyyatı. Təmiz barter və ticarət barteri. Ticarət barterinin müsbət və mənfi tərəfləri. Pulun evolyusiya gücünün əsasları. Dəyərin ilkin inkişaf forması, sadə dəyər forması. Dəyərin ikinci mübadilə forması – tam və ya dolğun dəyər forması. Dəyər formalarının inkişafı və ümumi dəyər forması. Ümumi ekvivalent rol oynayan xüsusi bir əmtəə – pul.

2. Pulun mahiyyəti xarakteristikası

Ömtəə dəyərinin pulla ifadəsi – qiymət. Qiymət miqyası – pul kimi qanunla qəbul olunan qızıl çəkisi. Tədavül vasitəsi kimi kağız pullar. Pul vahidi.

3. Pulun funksiyaları

Pul – dəyər ölçüsü kimi. Pul tədavül vasitəsi kimi. Pulun yığım vasitəsi funksiyası. Tədiyyə vasitəsi funksiyası. Dünya pulları. Xarici valyuta anlayışı. Pulun funksiyalarının qarşılıqlı əlaqəsi. Pulun satınalma gücü pariteti.

4. Pulun rolu

Pulun ictimai rolu. Pulun bazar iqtisadiyyatının təkamülündə rolu və əhəmiyyəti.

Mövzu 2. Pul tədavülü

1. **Pul tədavülü anlayışı.** Nağd-pul dövriyyəsi. Nağd-pul dövriyyəsinin strukturu. Nağd pulun funksional növləri. Nağd – pul dövriyyəsinin vəziyyətinin proqnozlaşdırılması və qiymətləndirilməsi.
Nağdsız pul dövriyyəsinin anlayışı, onun nağd pul tədavülü ilə əlaqəsi.
2. **Pul tədavülü qanunları.** Pul tədavü qanunu. Müxtəlif növ pulların tədavülü şəraitində pul tədavülü qanununun meydana çıxma xüsusiyyətləri, qanunun tələbləri. Ondan yayınmaların mənfi nəticələri. Kopernik –Qreşama qanunu.
3. **Pul kütləsinin müfəssəl xarakteristikası.** Pul kütləsi anlayışı. Pul aqreqatlarının mahiyyəti və əhəmiyyəti. Pul aqreqatlarının müxtəlifliyi: aqreqatların sayı, onların təmsil etdiyi pul kütləsinə görə ölkələr üzrə fərqlərin səciyyəsi.
Azərbaycanın Respublikasında pul aqraqatları. Pul bazası.
4. **Pulun dövretmə sürəti göstəriciləri və onlara təsir edən amillər.** Göstəricilərin və onlara təsir edən amillərin müfəssəl səciyyəsi. Pulun dövr sürətinin dəyişilməsinin əməli nəticələri. İqtisadiyyatın müxtəlif modellərində pul dövriyyəsinin xüsusiyyətləri.
5. **Pul tədavülünün təşkili prinsipləri və əsasları.** Pul proqnozları, əhəlinin pul gəlirləri və xərcləri balansı.
6. **Azərbaycan Respublikasında pul tədavülünün təşkili əsasları.** Pul vahidi. Pul tədavülünün təşkili. Pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması. Pul nişanlarının dəyişdirilməsi və məhvi. İqtisadiyyatın nağd pula tələbatının ödənilməsi. Nağd pul sferasının idarə olunması. Pul və məzənnə siyasəti. Pul təklifi. Monetar şərait.

Mövzu 3. Pul sistemi

- 1. Pul sisteminin yaradılması və mahiyyəti. Pul sistemi anlayışı. Pul sisteminin mahiyyəti.**
- 2. Pul sisteminin tipləri.** Metal pul tədavülü sistemi. Kağız-pul tədavülü sistemi. Bimetallizm və monometallizm. Kağız-pul tədavülü sistemi. İqtisadiyyatın inzibati-bölgü tipli pul sistemi. Bazar iqtisadiyyatlı ölkələrin pul sistemi.
- 3. Pul sisteminin elementlərinin səciyyəsi.** Pul vahidinin adı. Pul nişanələrilə-təminat qaydası. Emissiya mexanizmi. Tədavüldə olan pul kütləsinin quruluşu. Proqnoz planlaşdırma qaydası. Pul sisteminin təşkili əsasları.
- 4. Pul emissiyasının müvəssəl xarakteristikası.** Pulun dövriyyəyə buraxılması. Pulun emissiyası. Nağdsız pul emissiyası.
- 5. Azərbaycan Respublikasında pul sistemi.** Pul sisteminin quruluşu. Pul nişanələrinin müdafiəsinin əsas amilləri. Pul banknotlarının keyfiyyəti və müadfiəsi. Azərbaycan Respublikasında kassa dövriyyələrinin müfəssəl xarakteristikası.

Mövzu 4. Pul dövriyyəsi və nağdsız hesablaşmalar sistemi

1. Pul dövriyyəsi anlayışının səciyyəsi

Pul dövriyyəsi anlayışı, onun məzmunu və tədiyyə dövriyyəsi, pul tədavülü anlayışlarından fərqi. Pul dövriyyəsinin nizamlanması. Tədavülə lazım olan pulların miqdarının müəyyən edilməsi qaydası

2. Pul dövriyyəsinin strukturu

Pul dövriyyəsinin quruluşu ödəniş dövriyyəsi onun əhatə dairəsi. Nağdsız pul dövriyyəsi, nağd pul dövriyyəsi- məcmu pul dövriyyəsinin tərkib hissəsi kimi onun fəaliyyət sferası.

3. Nağdsız hesablaşma sisteminin mahiyyət xarakteristikası

Nağdsız hesablaşmaların mahiyyəti onun iqtisadiyyatda rolu və pul kütləsinə təsiri.

4. Nağdsız hesablaşmaların prinsipləri

Nağdsız hesablaşmalar sisteminin prinsipləri. Bu prinsiplərin iqtisadiyyatda rolu. Hesablaşma formalarının seçimi, ödəyicinin ödənişə razılığı. Müddətlilik və təminatlılıq. Pl vəsaitinin hesabdən silinməsi növbəbəliyi.

5. Ölkədaxili hesablaşma formalarının ümumi səciyyəsi

Nağdsız hesablaşmaların formaları: ödəniş tapşırıqları inkasso sərəmcamları, imkasso, akkreditiv üzrə hesablaşmaların aparılma qaydaları. Sənəd dövriyyəsi banklararası hesablaşmalar. Elektron hesablaşmalar sistemi.

6.Azərbaycan Respublikasında hesablaşmaların təkmilləşdirilməsi tədbirləri və onların əhəmiyyəti

Azərbaycan Respublikasında hesablaşmaların təkmilləşdirilməsi tədbirləri və onların əhəmiyyətinin xarakteristikası.

Mövzu 5. İnflyasiya, pul islahatları və digər antiinflyasiya tədbirləri

1.İnflyasiyanın dünyəvi elmi anlayışı

İnflyasiya hallarının tarixi nümunələri.

İnflyasiya anlayışının yaranma tarixi.

Kapitalizmin inkişafı ilə inflyasiya proseslərindəki dəyişikliklər.

Müasir dövrün inflyasiyasının mahiyyəti, təzahür formaları.

Müasir iqtisadiyyatda inflyasiya potensialının formalaşması səbəbləri.

İnflyasiya haqqında elmi təsəvvürlərin formalaşması və onların icmalı

2.İnflyasiyanın amilləri

Ümumi iqtisadi amillər.

Peal sektordakı amillər.

Maliyyə sektorundakı amillər.

Xarici iqtisadi amillər.

Qeyri-iqtisadi proseslərin inflyasiya amillərinin canlanmasına təsiri.

3.İnflyasiyanın növlərinin fərqləndirilməsi meyarları

İqtisadiyyatda ümumi qiymət səviyyəsinin qalxması: məsrəflər inflyasiyası; mötədil, çaparaq və hiperinflyasiya.

Cəmiyyətdə gəlirlərin artması: tələb inflyasiyası.

Qiymət sabitliyi şəraitində inflyasiya: gizli inflyasiya, keyfiyyət inflyasiyası, məcburi əmanətlər.

Xarici iqtisadi təsirlərdən gələn inflyasiya: ixrac edilən və idxal edilən inflyasiya.

4.İnflyasiya prosesi, hədlərin aşılması və pul böhranına çatması

İnflyasiyanın inkişaf qanunauyğunluqları: pul kütləsinin dinamikası ilə qiymət dinamikası arasındakı nisbətlərin dəyişməsinin mərhələləri.

Mötədil inflyasiyanın çaparaq inflyasiyaya çevrilməsi.

İnflyasiyanın çaparaq haldan hiper duruma keçməsi. Hiperinflasiyanın superinflasiya variantı.

İnflyasiya böhranının mötədil səviyyəyə endirilməsi.

«Əmək haqqı – qiymət» silsiləsi.

5. İnflyasiyanın bütün istiqamətlərdə təsirlərinin səciyyəsi

İnflyasiyanın iqtisadi silsiləyə təsiri.

İnflyasiyanın iqtisadiyyatın real sektoruna təsiri.

İnflyasiyanın iqtisadiyyatın maliyyə sektoruna təsiri.

İnflyasiyanın sosial fəsadları.

İnflyasiyanın ölkənin xarici iqtisadi mövqelərinə təsiri.

6. Pul islahatları və digər antiinflasiya tədbirləri

İnflyasiya səviyyəsinin ölçülməsi.

Antiinflasiya siyasətinin metodları, sərhədləri və ziddiyyətləri.

Pul islahatlarının mahiyyəti, növləri, metodları.

Uğurlu pul islahatının ilkin şərtləri.

Pul islahatlarının tarixi nümunələri.

7. Azərbaycan Respublikasında inflasiyanın məhdudlaşdırılması və pul tədavülündə sabitliyin qorunması

Azərbaycan Respublikasında postsovet dövründə baş vermiş inflasiya proseslərinin səciyyələndirilməsi və xüsusiyyətləri.

İnflyasiyanın ölkədəki sosial-iqtisadi duruma təsiri.

Azərbaycan Respublikasında müasir mərhələdə inflasiya proseslərinin məhdudlaşdırılması və pul tədavülünün sabitliyinin qorunub saxlanması məsələləri.

Mövzu 6. Borc kapitalı və faiz

Borc kapitalının müfəssəl xarakteristiaksı. Sələm kapitalı borc kapitalının sələfi kimi. Onun yaranması və istifadəsi üçün şərait. Sələm kapitalının xarakteristikası. Kapitalizm dövründə sələm kapitalının borc kapitalı tərəfindən sıxışdırılması və onun məhdudlaşdırılması.

Kapitalist kreditinin sələm kreditindən fərqlərinin səciyyəsi. Borc kapitalı, onun sənaye və ticarət kapitalından fərqləri. Borc kapitalının xüsusiyyətləri. Borc kapitalının mənbələri. Borc kapitalının puldan fərqlərinin səciyyəsi.

Borc faizi və onun rolu. Borc kapitalının dəyəri və istehlak dəyəri. Borc faizinin ödənilmə mənbələri. Borc faizinin səviyyəsinə təsir edən amillər. Borc faizi dərəcəsinin hesablanması. Faiz dərəcəsinin hədləri. Borc faizinin funksiyaları.

Borc faizinin rolunun xarakteristikası. Azərbaycan Respublikasında borc faizinin xüsusiyyətləri.

Borc kapitalları bazarı. Borc kapitalları bazarının nəzəri anlayışı. Borc kapitaları bazarının funksional və təsisat cəhətlərindən mənalandırılması.

Borc kapitalları bazarının pul tədavülü ilə qarşılıqlı əlaqəsi.

Borc kapitalları bazarının iqtisadiyyatda rolunun xarakteristikası. Milli borc kapitalları bazarının inkişafını müəyyən edən amillər. Azərbaycan Respublikasında borc kapitaları bazarının səciyyələndirilməsi.

Mövzu 7. Kreditin zəruriliyi, mahiyyəti və funksiyaları

Kreditin zəruriliyi. Kredit münasibətlərinin meydana gəlməsi və təsərrüfatda ondan istifadə olunmasının obyektiv xarakteri. Kreditin zəruriliyinin istehsal və tədavül fondlarının dövrəni ilə əlaqəli izahları. Pul vəsaitlərinin sərbəstləşməsi, əlavə kapitalla və pula ehtiyacın əmələ gəlməsi qanunauyğunluqları.

Kreditin mahiyyəti. Kreditin ümumən tanınmış olması. Kredit münasibətləri. İqtisadi kateqoriyalar sırasında kreditin mövqeyi. Kreditin onlarla müqayisəsi və fərqlərinin səciyyəsi. Kreditin elmi anlayışı. Kreditin prinsiplərinin müfəssəl xarakteristikası.

Kreditin strukrunun müfəssəl xarakteristikası.

Kreditin hərəkəti mərhələləri.

Kreditin funksiyaları. Kreditin funksiyalarının obyektiv xarakter daşması, dəyanətliyi və əhatə dairəsi. Kreditin funksiyalarına yanaşmaların müxtəlifliyi. Kreditin yenidən bölüşdürmə funksiyasının müfəssəl səciyyəsi. Kreditin nağd pula qənaət funksiyasının xarakteristikası. Kreditin təmərküzləşmə və mərkəzləşməni sürətləndirmə funksiyası haqqında. Kreditin müvəqqəti azad pulların akkumulyasiyası funksiyası haqqında izahlar.

Mövzu 8. Kreditin formalari, növləri və rolu

Kreditin formaları və növləri. Onların tətbiqi və istifadəsinin hədləri. Kreditin formalarının təsnifatının meyarları. Kreditin əmtəə və pul formaları. Kommersiya kreditinin mahiyyəti, obyektləri, subyektləri, məqsədləri, zəruriliyi və istifadəsi sferaları. Kommersiya kreditinin xüsusiyyətləri.

Kommersiya kreditinin məhdudluqları və bunun səbəbləri.

Kommersiya kreditinin hərəkəti qanunauyğunluqları və bundan irəli gələn veksəl tədavülü.

Azərbaycan Respublikasında kommersiya krediti.

Bank kreditinin mahiyyəti. Onun üstünlüklərinin səciyyəsi. Bank krediti ilə kommersiya krediti arasında bağlılıq və fərqləndirici cəhətlər.

Dövlət krediti. Onun ümumi səciyyəsi. Dövlət kreditinin məqsədli xarakteri, subyektləri və xüsusiyyətləri. Dövlət kreditinin idarəçiliyi.

İstehlak krediti. İstehlak kreditinin mahiyyət xarakteristikası. Məqsədləri və xüsusiyyətləri. İstehlak kreditləri üzrə faizin formalaşması xüsusiyyətləri. İstehlak kreditləri sahəsində Azərbaycan Respublikasının təcrübəsi, onun durumu və inkişafı meylləri.

İpoteka krediti. İpoteka kreditinin ümumi səciyyəsi. İpoteka kreditlərinin təşkili üzrə dünya təcrübəsi. İpoteka kreditləri şərtlərinin müxtəlifliyi şəraitində onun təməl əsaslarının qorunub saxlanması. Azərbaycan Respublikasında ipoteka krediti.

Beynəlxalq kredit. Beynəlxalq kreditin mahiyyəti və funksiyalarının ümumi səciyyəsi.

Banklararası kredit. Banklararası kredit ümumi səciyyəsi.

Kreditin formalarının borca verilən dəyərin növünə görə müəyyən edilməsi. Kreditin formalarının onun strukturundan asılı olması. Digər yanaşmalar barəsində məlumatlandırma.

Kreditin növləri. Kreditin növlərinin fərqləndirilməsi əsasları: kreditin sahəvi istiqamətindən asılı olaraq kreditin növləri; kreditin obyektlərinə görə növünə ayrılması; borcalanların qrupundan asılı olmaqla fərqləndirilmə; müddətinə görə; təminatına görə; ödənişlərin hansı şəkildə aparılmasına görə kreditin növləri.

Kreditin ayrı-ayrı formaları çərçivəsində növlərinin olması hallarının səciyyəsi.

Kreditin tətbiqi və istifadəsinin hədlərinin səciyyəsi. Kreditin tətbiqi və istifadəsi hədlərinə riayət olunmasının əhəmiyyəti. Kreditin sərhədlərinin müəyyən edilmə səviyyələri və onlara riayət olunması.

Kreditin rolu. Kreditin rolunun ümumi anlayışı və səciyyəsi. Kreditin ayrı-ayrı formalarında kreditin rolunun meydana çıxması.

Kredit münasibətlərində ziddiyətli proseslər və böhranlı hallar. Kredit islahatları dövründə kredit münasibətlərinin bazar iqtisadiyyatı xarakteri alması və müasir vəziyyəti.

Mövzu 9. Bankların yaranması, mahiyyəti və onların inkişafında gedən başlıca proseslər

1. Bankların yaranması. Bankların yaradılması prosesi.

Bankların fəaliyyət spesifikasi

Bankların inkişafında başlıca mərhələlər

Bank işində universallaşma və ixtisaslaşma

Qloballaşma və bank fəaliyyətinin əsas prioritetləri.

2. Bankların mahiyyət xarakteristikası və fəaliyyətinin spesifik xüsusiyyətləri. Bankların mahiyyətinin izahları:

Banklar kommertiya müəssisələri kimi, təşkilat və idarə kimi səciyyəsi. Bank fəaliyyətinin spesifik xüsusiyyətləri.

Azərbaycan Respublikasında bankların yaradılması və fəaliyyəti üzrə tələblər.

3. Bankların inkişafında gedən başlıca proseslər

Elektron bank işinin yaranması.

Qlobal bankların yaranması şərtləri.

Bank fəaliyyətində informasiya təhlükəsizliyinin qorunması.

Mövzu 10. Bank sistemi

Kredit sistemi anlayışı

Bank sistemi anlayışı

İkibiləli bank sistemi

2. Bank sisteminin formalaşması və mahiyyəti

Bank sisteminin transformasiyası

Bankların müasir vəziyyəti

3. Bank sisteminin tiplərinin mufəssəl xarakteristikası

Bankların təşkilatı-hüquqi forması

Bankların tipləri

4. Azərbaycan Respublikasının bank sistemi

Azərbaycan Respublikasında bank sisteminin formalaşdırılması. Onun indiki vəziyyətinin təsisat baxımından səciyyəsi.

Bank olmayan kredit təşkilatları anlayışı, onların bank sistemində yeri və rolu.

Mövzu 11. Mərkəzi banklar və onların fəaliyyətinin əsasları

1.Mərkəzi bankların ümumi xarakteristikası. Mərkəzi bankların yaranması və inkişafı. Mərkəzi bankların mahiyyəti, Mərkəzi bankların fəaliyyət xüsusiyyətləri, onun digər maliyyə-kredit institutlarından fərqləndirici xüsusiyyətləri. Mərkəzi bankın funksiyaları. Onun strukturu. Mərkəzi bankların dövlətlə münasibətləri.

2.Mərkəzi bankların məqsədləri, vəzifələri və funksiyaları

Mərkəzi bankların vəzifələrinin istiqamətləri: bütövlükdə iqtisadiyyat, hökumət və bank sistemi ilə əlaqədar olan vəzifələr. Mərkəzi bankların məqsədləri, fəaliyyət prinsipləri və fəaliyyətinin əsasını təşkil edən qaydalar.

3.Mərkəzi bankların əməliyyatlarının səciyyəsi

Mərkəzi bankların aktiv və passiv əməliyyatlarının səciyyəsi. Mərkəzi bankın tədavülə pul buraxmaq, kredit, hesablaşma, kassa və depozit əməliyyatları. Mərkəzi bankın qiymətli kağızlar, xarici valyuta, qiymətli metallarla əməliyyatları.

4.Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi bankı

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının məqsədləri, xüsusiyyətləri, yerinə yetirdiyi aktiv-passiv əməliyyatlar və kredit təşkilatlarının fəaliyyətlərinin tənzimlənməsi mexanizmi. Azərbaycan Respublikası mərkəzi bankının müvafiq məsələlər üzrə xarici ölkələrin mərkəzi bankları ilə, beynəlxalq və regional valyuta kredit təşkilatları ilə əlaqələri.

Mövzu 12. Kommersiya banklarının və ixtisaslaşdırılmış kredit -maliyyə təşkilatlarının fəaliyyətinin əsasları

1. Kommersiya banklarının mahiyyəti və funksiyaları

Əmanətçi və borclular arasında qarşılıqlı əlaqələr. Borcalan və borcverən arasında hərəkəti nizamlayan kredit təşkilatı. Risqin dağılımı. İxtisaslaşma. Fondların bölüşdürülmə prosesi. Bankların əsas prinsipi: likvidlik, təhlükəsizlik və mənfəət. Bankların əmanət funksiyası. Kredit funksiyası, köçürmə və hesablaşmalar funksiyası. Vəsaitlərin menecmenti.

2. Kommersiya banklarında idarəçiliyin ümumi səciyyəsi

Bankların idarəetmə strukturu. Səhmdarların ümumi yığıncağı. Müşahidə Şurası. Bankın İdarə Heyəti. Bankın Audit Komitəsi. Bankın daxili komitələrinin fəaliyyəti.

3. Bank fəaliyyətində risklər və onların idarə edilməsi sistemi.

Bank sistemində risklər: bazar risqi, faiz dərəcəsi risqi, valyuta risqi, kapital risqi, əmtəə risqi.

Bank fəaliyyətində risklər: kredit risqi, əməliyyat risqi, likvidlik risqi.

4. Kommersiya banklarının fəaliyyətində kapital təminatı və likvidliyin rolu

Bank kapitalının funksiyası: müdafiə, operativ və tənzimləmə. Kapital kifayətliliyinin ümumi hesablanma qaydası: Kuk əmsalı. Bank kapitalı və onun adekvatlıq əmsalı. Bankların likvidliyi. Yüksək likvidli öhdəliklər. Orta likvidli öhdəliklər. Aşağı likvidli öhdəliklər.

5. Kommersiya banklarının əməliyyatlarının təsnifləşdirilməsi. Passiv və aktiv əməliyyatların ümumi xarakteristikası.

Bankın balansı. Bankların öhdəlikləri və kapitalının tərkibi. Maliyyə hesabatlarında öhdəliklərin təsnifatı. Banklarda aktiv əməliyyatların mahiyyəti. Aktivlərin təsnifləşdirilməsi. Aktivlərin risk dərəcəsi üzrə ölçülməsi. Bank kreditlərinin əsas növləri. Bankların vasitəçilik əməliyyatları: lizinq, faktoring, forfeyting.

6. Azərbaycan Respublikasında kommersiya bankları.

Dövlət sərmayəli banklar. Azərbaycan Beynəlxalq Bankının əsas fəaliyyəti. Özəl sərmayəli banklar: Kapital Bankın əsas fəaliyyəti. Xarici sərmayəli bankların əsas fəaliyyəti. Xarici bankların Azərbaycanda fəaliyyət göstərən filialları.

7. İxtisaslaşdırılmış kredit-maliyyə institutları. Azərbaycan Respublikasında bank olmayan kredit təşkilatları.

Əmanət qəbul etməyən maliyyə-kredit təşkilatları: investisiya bankları, inkişaf bankları, investisiya fondları, pensiya fondları, sığorta şirkətləri. Azərbaycanda bank olmayan kredit təşkilatlarının fəaliyyəti

Əmanət qəbul kredit təşkilatları: əmanət bankları; əmanət və kredit risqləri, poçt-bank maliyyə təşkilatları. Poçt rabitəsinin milli operatoru.

Mövzu 13. Mərkəzi Bankın pul-kredit siyasəti

1. Pul-kredit tənzimlənməsi

Mərkəzi Bankın yaranma tarixi. Mərkəzi Bankın məqsəd və vəzifələri. Azərbaycanda Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin hüquqi əsasları. Mərkəzi Bankın əməliyyatları. AR MB təşkilatı strukturu

2. Pul-kredit siyasəti

Pul siyasəti iqtisai siyasətin tərkib hissəsi kimi. Pul siyasətinin məqsədi. Pul siyasətinin alətləri: açıq bazar əməliyyatları, faiz dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi, məcburi ehtiyat norması; yenidən maliyyələşmə; depozit əməliyyatları və bank əməliyyatlarının məhdudlaşdırılması.

3. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının pul siyasəti

Azərbaycan Respublikasında pul siyasətinin əsas istiqamətləri. MB «faiz dərəcələri dəhlizi» yanaşmasının tətbiqi. Pul siyasəti və maliyyə sabitliyinin qorunması ilə bağlı qərarlar.

Mövzu 14. Ayrı ayrı ölkələrin pul-kredit sisteminin xüsusiyyətləri

1. ABŞ-ın pul-kredit sistemi

Amerika dollarının yaranması tarixi. ABŞ-da mərkəzi bankın yaranma tarixi. Federal Ehtiyat sisteminin yaranma tarixi. FES-in məqsəd və vəzifələri. FES-in təşkilati strukturu.

2 . İngiltərənin pul-kredit sistemi

İngiltəradə kağız pulun tədaviəldə istifadəsinin tarixi inkişafı. İngiltəradə maliyyə-kredit təşkilatlarının fəaliyyətinə nəzarət edən təşkilatlar.

3. Rusiya Federasiyasının pul sistemi

Rubl – RF-nın milli pul vahidi kimi. Rusiyanın pul-kredit sisteminin hüquqi əsası. Rusiya Mərkəzi Bankın fəaliyyəti. RF Milli Bank Şurasının məqsəd və vəzifələri.

4. Yaponiyanın pul-kredit sistemi

Yaponiyanın pul-kredit sisteminin tarixi inkişafı. Yapon banklarının iqtisadiyyatın inkişafında əhəmiyyətli rolu.

5. Türkiyənin pul-kredit sistemi

Osmanlı imperiyası dövründə pul-kredit sistemi. Türkiyə Mərkəzi Bankının quruluşu, tarixi və məqsədi. TC kredit sisteminin quruluşu. Türkiyədə islam banklarının fəaliyyəti.

6. Avrzonanın səciyyəsi

AB ölkələrinin iqtisadi və coğrafi göstəricisinə görə təsnifatı. Avrozona 13 üzv ölkəsinin monetar siyasətin həyata keçirilməsində cavabdeh olan Avropa Mərkəzi Bankı. Avropa Mərkəzi Banklar sistemi.

Mövzu 15. Pul-kredit böhranları və antiböhran tədbirləri.

1. Pul-kredit böhranlarının ümumi səciyyəsi.

Pul-kredit böhranlarını açıqlayan nəzəri düşüncələrin təhlili. Pul-kredit böhranının komponentləri. Pul-kredit böhranının səbəbləri. Valyuta böhranı, bank böhranı. Borc böhranı. Birja böhranı.

Bank sisteminin böhranlı vəziyyətinin əlamətləri. Bank böhranının dövlət və cəmiyyətə yüklədiyi maliyyə ağırlığı.

Valyuta böhranlarının təsnifatı. Borc böhranının səbəb və nəticələri. Fond böhranının səbəb və nəticələri.

2. Antiböhran tədbirləri

Bank sisteminin təcili xilasətmə tədbirləri. Bankın rekapitalizasiyası. Stabilizasyon kredit xətti. Monetar siyasət tədbirləri. Mərkəzi bankların antiböhran siyasətinin əsas alətləri. Qlobal böhranlarla bağlı G-20 Sammitinin antiböhran strategiyasının əsas istiqamətləri.

3. Azərbaycan Respublikasında antiböhran tədbirlərinin xüsusiyyətləri

Qlobal pul-kredit böhranının Azərbaycana təsir kanalları. AR Mərkəzi Bankı tərəfindən qəbul edilmiş mühüm pul siyasəti və makro-prudensial idarəetmə qərarları.

Maliyyə sabitliyinin qorunması ilə bağlı qərarlar.

Azərbaycanda əmanət sığorta fondunun məqsəd və vəzifələri.

Mövzu 16. Beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri.

1. Valyuta sisteminin mahiyyəti, növləri və elementləri.

Valyutaların mahiyyəti. Valyutaların təsnifatı. Beynəlxalq valyuta münasibətlərinin xüsusiyyətləri və mahiyyəti. Beynəlxalq valyuta münasibətlərində qızılın rolu.

2. Valyuta məzənnəsi. Valyuta tənzimlənməsi.

Valyuta məzənnəsinin mahiyyəti və ona təsir edən amillər. Valyuta məzənnələrinin formalaşması mexanizmi. Valyuta məzənnələrinin növləri. Valyutaların konvertasiya edilməsinin növləri. Beynəlxalq valyuta kredit münasibətlərinə valyuta məzənnələrinin təsiri.

3. Beynəlxalq kredit münasibətləri.

Beynəlxalq kreditin rolu, funksiyaları və mahiyyəti. Beynəlxalq kreditin formaları. Beynəlxalq kreditin valyuta-maliyyə və ödəniş şərtləri.

4. Beynəlxalq hesablaşmalar.

Beynəlxalq hesablaşmaların mahiyyəti. Xarici iqtisadi əlaqələrin valyuta maliyyə və ödəniş şərtləri. Beynəlxalq nağdsız hesablaşmaların formaları və prinsipləri.

5. Tədiyə balansı. Tədiyə balansının mahiyyəti. Beynəlxalq hesablaşmalar balansı sistemi. Tədiyə balansının tənzimlənməsinin mahiyyəti, strukturu, əsas bölmələri.

6. Beynəlxalq kredit-maliyyə institutları.

Beynəlxalq kredit-maliyyə institutlarının mahiyyəti. Beynəlxalq valyuta fondu. Dünya bankı qrupu. Beynəlxalq hesablaşmalar bankı.

7. Regional valyuta-kredit institutları.

Avropa Mərkəzi Bankı. Regional banklar və inkişaf fondu. Beynəlxalq valyuta maliyyə integrasiyasında mərkəzi bankların fəaliyyəti.

8. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri və siyasəti.

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq valyuta kredit münasibətlərində iştirakı. Azərbaycanın regional banklarda iştirakı zəruriliyi. Beynəlxalq valyuta fondunun azərbaycan iqtisadiyyatında rolu. Dünya bankının Azərbaycan iqtisadiyyatının yenidən qurulmasında fəaliyyəti.

Mövzu 17. Pul-kredit nəzəriyyələri

Pulun təkamülü haqqında nəzəriyyələr. Pul haqqında iqtisadçı alimlərin nəzəri fikirlərinin təhlili. Yeni klassiklərin pul haqqında nəzəriyyəsi. Pulun nominalist nəzəriyyəsi. Metal pul nəzəriyyəsi. Pulun müasir nəzəriyyəsi. Neytral pul nəzəriyyəsi.

Kreditin tədqiqində nəzəri cərəyanların metodoloji əsasları. Faiz haqqında iqtisadçıların nəzəri düşüncələrinin təhlili. Keynsin faiz haqqında nəzəri fikirlərinin təhlili. Kredit faiz dərəcəsi və inflyasiya arasında əlaqələrin nəzəri aspektləri

Ədəbiyyat

I. Qanunlar və digər normativ aktları

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

2. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı haqqında 10 dekabr 2004-cü il tarixli Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
3. Banklar haqqında Azərbaycan Respublikasının 16 yanvar 2004-cü il Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
4. Valyuta tənzimi haqqında Azərbaycan Respublikasının 21 oktyabr 1994-cü il Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
5. Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında Azərbaycan Respublikasının 25 dekabr 2009-cu il Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
6. İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının 13 yanvar 1995-ci il Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
7. Xarici investisiyaların qorunması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
8. İpoteka haqqında Azərbaycan Respublikasının 15 aprel 2005-ci il Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
9. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi
10. Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsi
11. Azərbaycan Respublikasında pul nişanlarının nominal dəyərinin və qiymətlər miqyasının dəyişdirilməsi (denominasiyası) haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 7 fevral 2005-ci il fərmanı.
12. Azərbaycan Respublikasında ipoteka kreditləri sisteminin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 sentyabr 2005-ci il fərmanı
13. Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı nəzdində Azərbaycan İpoteka Fondu haqqında Əsasnamə. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 dekabr 2005-ci il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.
14. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi haqqında Əsasnamə. 26 iyul 1999-cu il (əlavə və dəyişikliklərlə).
15. Əmanətlərin sığortalanması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (əlavə və dəyişikliklərlə)
16. Banklar haqqında normativ-hüquqi aktlar toplusu (Z.F.Məmmədovun redaktorluğu ilə hazırlanmış). Bakı, «Qanun» nəşriyyatı, 2009.

II. Dərsliklər, dərs vəsaitləri və digər elmi mənbələr

Dərsliklər və dərs vəsaitləri

1. Деньги, кредит, банки. Под ред. Г.Н.Белоглазовой, М., Юрайт, 2009

2. Деньги, кредит, банки. Под ред. Е.Ф.Жукова, М., «Юнити», 1999
3. Деньги, кредит и банки. Под ред. В.В.Иванова, Б.И.Соколова, М., «Проспект», 2008
4. Деньги, кредит, банки. Под ред. О.И.Лаврушина, М., Финансы и статистика, 2009
5. Əsgərova R.V. Pul, kredit və banklar. Bakı, Mütərcim, 2007
6. Qəhrəmanov S.C., Mustafayev R.N. SSRİ-nin pul-kredit sistemi tarixi. N.A.Vaznesenski adına LMİİ-nun Bakı filialının (RF Təhsil Nazirliyinin təsdiqi ilə) nəşri, Bakı – 1989.
7. Məmmədov Z.F. Pul, kredit və banklar. Bakı – 2010
8. Məmmədov Z.F. Pul. Kredit. Bank. Bakı, «Əbilov», 2006
9. Məmmədov Z.F. Beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri və xarici ölkələrin pul-kredit sistemləri. Bakı. «Qanun» nəşriyyatı, 2001
10. Общая теория денег и кредита. Под ред. Е.Ф.Жукова, М., «Юнити», 1995
11. Pul və banklar. Müəlliflər koll. R.A.Bəşirovun redaktəsi ilə, Bakı, «İqtisad Universiteti» nəşriyyatı, 2012
12. Pul, kredit və banklar. Müəlliflər koll. R.M.Rzayevin redaktəsi ilə, Bakı, «Qanun» nəşriyyatı, 2000
13. Sadıqov M.M., Balayeva E.Ə., Həmişəyeva Ş.Ü. Beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri və xarici ölkələrin pul-kredit sistemi. «İqtisad Universiteti» nəşriyyatı, 2003
14. Sadıqov. E.M. Bank əməliyyatları, Bakı, 2010.

Digər elmi mənbələr

1. İbrahimov Z.H. Pul, kredit və banklar (suallara cavab) Bakı, 2009
2. İbrahimov Z.H. Qlobal maliyyə böhranı: səbəb və nəticələr. «Maliyyə və uçot», №12, 2009
3. Казакович В.П. Проблемы международных денег при капитализме. М., 1987
4. Критика буржуазных теорий финансов, денег и кредита. Под ред. Солюса Г.Л. М., 1978.
5. Qəhrəmanov S.C. SSRİ-də kredit sisteminin inkişafı, ziddiyyətləri və çətinlikləri. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin nəşriyyatı. Bakı. 1991.
6. Qəhrəmanov S.C. Pul-kredit böhranlarının spesifikasiyası və nəzəri təhlili. «İqtisad elmləri: nəzəriyyə və praktika» № 1-2 (2005-ci il), Bakı – 2006
7. Məmmədov Z.F. Qlobal böhranı və dövlətin antiböhran strategiyası: dünya təcrübəsi və Azərbaycan reallığı. «Dövlət idarəçiliyi» № 1, 2010

8. Məmmədov Z.F. Azərbaycan Milli ödəniş sisteminin tendensiyası: hüquqi və iqtisadi aspektlərin təhlili. Qanun – 2009, № 10.
9. Матюхин Г.Г. Проблемы кредитных денег при капитализме. М. 1995.
10. Нерущенко И.Б. Теория инфляции и антиинфляционная политика. М., 1987
11. Никитин С.М., Гельвановский М.И. Инфляция и хозяйственный механизм. М., 1983
12. Податкина Л.С. Современная денежно-кредитная система капитализма. М., 1982
13. Поляков В.П., Москвина Л.А. Структура и функции центральных банков. М., 1999
14. Шенаев В.Н. Международный рынок ссудных капиталов. М., 1985
15. Усоскин В.М. Теория денег. М. 1994
16. Vəliyev D.Ə. Azərbaycanın qlobal iqtisadiyyata inteqrasiyası. «Adiloğlu» nəşriyyatı, Bakı, 2008
17. Волынский В.С. Кредит в условиях современного капитализма. М. 1994